

Inhoud

Inleiding 7

Woordenboek: de woorden van het web 9

1 Geschiedenis van het webschrijven 21

2 Schrijven voor het web 53

3 Tactiek: je persoonlijke strategie 71

4 Webschrijven: het nieuwe schrijven 99

5 Van scherm naar papier – en andersom 115

Bijlage: 23 webschrijftips 140

Inleiding

Aan iedereen die wil schrijven biedt het web een enorm podium en een potentieel van duizenden lezers. Ben jij een prozaschrijver, dichter, levensverhalenschrijver of journalist die graag zijn sporen zou willen verdienen met schrijven voor het web? Dan willen we je in *Schrijfwijzer voor het web* graag meenemen naar de wondere wijde wereld van online schrijven. Je kunt het web namelijk bijzonder goed gebruiken om je ambities te verwezenlijken en je techniek te verbeteren. Je kunt op eenvoudige wijze je schrijfstijl ontwikkelen en je teksten testen. Ook kun je je makkelijk profileren, en je in de kijker spelen bij lezers en uitgevers. Met het web is er een platform bij gekomen voor al die mensen die ooit een boek of bundel willen publiceren.

Hoe pak je zoiets aan, en welke mogelijkheden staan er online tot je beschikking? Waar moet je op letten en hoe zorg je dat je opvalt? Op die vragen geven we in dit boekje antwoord. In het eerste hoofdstuk geven we je een overzicht van de nog maar korte geschiedenis van creatief schrijven voor internet. Wie gingen je voor, wat deden zij, en waarom waren ze belangrijk?

Het tweede hoofdstuk behelst de techniek van schrijven voor het beeldscherm. Hoe zit het met structuur, scrollen, opmaak en hyperlinks?

In het derde hoofdstuk staat de tactiek centraal: hoe kun je je als creatief schrijver online profileren? Hoe zet je jouw merk neer? Hoe trek je publiek naar je webstek en hoe houd je het vast? Hoe haal je het meest uit jouw genre?

Tegen de tijd dat je bij het vierde hoofdstuk bent aanbeland, kun je aan de slag. Ontwikkel je stijl. Schrijven voor het web betekent meer dan korte zinnen. Webschrijven is een nieuwe discipline, die nog op een redelijk ouderwetse manier wordt gebruikt. Hoe ga jij deze zee van ruimte vullen?

Het afsluitende hoofdstuk 5 laat zien hoe je internet kunt gebruiken als instrument om je boek te promoten, of een manuscript onder de aandacht te brengen. En hoe zit het met het e-boek? Van het scherm naar papier en andersom.

Ben je nog niet helemaal thuis in de wereld van het web en ken je bepaalde termen of uitdrukkingen niet (helemaal), raadpleeg dan het woordenboek dat voorafgaat aan hoofdstuk 1.

Met dit boekje haal je als creatief schrijver het beste uit de wereld van het web. Wij geven je de handvatten; de rest van de mogelijkheden is onbeperkt. Gebruik dit boek om wegwijs te raken en ontdek hoe inspirerend internet kan zijn.

O ja: een papieren boek over webschrijven is uiteraard een contradictie. Het zij zo. Het enige nadeel is dat we bijna zeker weten dat er, terwijl dit boek ter perse gaat, nieuwe ontwikkelingen staan te trappelen om te worden opgenomen in het overzicht. Eventuele aanvullingen vind je dan ook op www.schrijfwijzer-voorhetweb.nl. Ook de links die in dit boek staan, vind je daar op overzichtelijke wijze terug.

Chrétien Breukers [decontrabas.com]

Merel Roze [merelroze.com]

Geschiedenis van het webschrijven

Met de komst van internet is voor creatief schrijvers een nieuw, toegankelijk podium ontstaan. Er zijn op internet immers talloze mogelijkheden om je teksten te publiceren, bijvoorbeeld op je eigen site, op een weblog, op Hyves, op een forum of op Twitter.

De mogelijkheden zijn legio, maar hoe pak je je schrijfplannen aan? Voor welk genre kies je? Hoe bereik je een publiek en hoe houd je dat betrokken? Welke technieken kun je hanteren, en welke schrijfstijl past het best? En stel dat je een papieren boek wilt publiceren en hiermee op internet wilt beginnen, hoe doe je dat dan precies? Op deze vragen krijg je antwoord in dit boek.

We beginnen met de relatief nog maar korte geschiedenis van creatief schrijven op internet. We delen de geschiedenis in drie periodes: Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0.

Van Web 1.0 naar Web 3.0

Let op: de periodes overlappen elkaar, omdat er geen harde overgang is van de ene periode naar de andere.

1. Web 1.0 (circa 1994-2001)

- de eerste schrijfsels
- de opkomst van weblogs

2. Web 2.0 (circa 2001–2009)

- themablogs
- burgerjournalistiek
- ook gevestigde schrijvers zien brood in weblogs
- Geen Stijl

3. Web 3.0 (circa 2008–heden)

- semantisch web
- schrijven vanuit telefoons, iPhones et cetera
- intelligentie van het web maakt zelf combinaties
- privacy van groot belang

Web 1.0 (circa 1994–2001)

Onder Web 1.0 verstaan we de beginperiode van het web, die ongeveer duurde van 1994 tot 2001. De ontwikkeling van het www van 1990–1994 laten we hierbij buiten beschouwing.

In den beginne, zo rond 1994, was er het 14k4-modem. Krakend en piepend maakte je met je telefoonlijn verbinding met het wereldwijde web – en daarmee voelde je je dan ook écht verbonden, alsof het een klein, geheim genootschap betrof. Het duurde soms wel een minuut voordat een pagina met alleen tekst erop volledig was geladen. Internet was een groot, spannend, nieuw te ontdekken terrein, waarvoor je ook een beetje moest oppassen, want alles was letterlijk nieuw. Ook moest je enige technische kennis hebben, want niet alles was zo *click and go* als nu.

Alleen de echte kenners waarden er rond, zo midden jaren negentig. Het waren voornamelijk techies die voor hun werk of voor hun plezier met websites bezig waren, de techniek beheersten en de mogelijkheden van de digitale wereld onderzochten. Ook in Nederland. De IT'ers keken naar het grote voorbeeld Amerika om te zien wat je allemaal met internet kon doen. Op hun zelfgemaakte sites plaatsten ze hyperlinks naar andere (buitenlandse) sites, naar nieuwsberichten, grappige feitjes, leuke

spelletjes, technische zaken of opmerkelijke gebeurtenissen.

De inhoud was vaak van ondergeschikt belang, maar er waren uitzonderingen. Internetprovider Planet Internet, bijvoorbeeld, probeerde zich van andere aanbieders te onderscheiden door veel aandacht aan inhoud te besteden. De provider begon daarom al in 1995 met een digitale nieuwsbrief die verslag deed van nieuws en gebeurtenissen op internet: de Daily Planet. Deze nieuwsbrief werd geschreven door internetjournalist Francisco van Jole. Al snel werd het de grootste Nederlandstalige internetkrant, die in 1995 circa dertigduizend abonnees had; zo ongeveer iedereen die online was.

Dagelijks tekende Francisco van Jole in zes tot tien korte, feitelijke berichten op wat er op internet gebeurde. De digitale nieuwsbrief was in deze begintijd van internet van waarde voor iedereen die zich voor internet interesseerde. De site koos bewust voor eigen journalistiek en reportages, en niet slechts voor het doorplaatsen van persbureauartikelen.

‘Planet heeft laten zien dat je met eigen berichtgeving rendabel kunt zijn. De site had bestaansrecht,’ zei online columnist Arjan Dasselaar in een interview met *NRC Handelsblad* in 2008.

Webschrijven ten tijde van Web 1.0

In deze oertijd werd internet voornamelijk gebruikt door whizzkids en IT'ers, maar toen internetproviders als XS4ALL (dat in 1993 van start ging), Euronet (1994) en Planet Internet (1995) gemakkelijke en goedkope toegang boden, kwam ook de weg vrij voor creatieve geesten zonder IT-opleiding.

De providers boden de mogelijkheid om een eigen homepage in te richten. Daarvan maakten kunstenaars en schrijvers als Maarten Ploeg, Dirk van Weelden, Max Kisman en Joost Zwagerman gretig gebruik. Om zo'n pagina in elkaar te zetten had je rudimentaire kennis van html (de algemene webopmaaktaal) nodig. Vaak was er een nijver nichtje of een informaticastudent in de buurt die je met details kon helpen. Het grote probleem

was dat lezers en webservers de pagina's lastig konden vinden, omdat ze verborgen zaten achter bijna niet te onthouden webadressen als www.xs4all.nl/~timkr (Tim Krabbés pagina is een van de laatste originele XS4ALL-pagina's die nog intact zijn).

Met hulp van deze en gene werd in het begin van Web 1.0 vooral gezocht naar nieuwe mogelijkheden voor kunstenaars en schrijvers. Zo publiceerde de website van de elektrischealbumuitgeverij van Peter Mertens en Louis Stiller in 1995 elke dag een nieuwe pagina met Nederlandse liederen, ingeleid door een literatuurwetenschapper. Op dezelfde site stonden ook de eerste vormen van bewegende poëzie en interactieve verhalen.

Een andere oplossing van deze zoektocht naar nieuwe mogelijkheden gaf schrijver en 'futurist' Marcel Bullinga die in 1996 zijn 'roman' *Roes der zinnen* te koop aanbood via zijn website. Als lezer kon je het eerste hoofdstuk van zijn roman lezen; de rest zat verborgen achter een code die je kreeg als je een bedrag overmaakte.

Een derde belangrijke invloed in deze tijd was het tijdschrift *Mediamatic*, dat in de jaren tachtig begon als gedrukt tweetaalig kunsttijdschrift, begin jaren negentig regelmatig cd-roms uitbracht en vanaf midden jaren negentig ook op het web experimenteerde. Onder leiding van Willem Velthoven kregen schrijvers en kunstenaars als Dirk van Weelden, Stine Jensen, Arjen Mulder en Paul Groot de ruimte om hun gedachten over nieuwemediakunst uit te werken. Er werd dan ook vooral essayistiek bedreven op deze pagina's.

Een andere belangrijke plek om te publiceren was de dichtersite Meander, die vanaf 1995 gedichten en essays over poëzie van inzenders publiceerde. Ook andere e-zines als *De Brakke Hond*, *Chroom* en *Lava* gaven proza- en poëzieschrijvers voor het jaar 2000 de gelegenheid om hun teksten te publiceren; *De Brakke Hond* was overigens het eerste papieren literaire tijdschrift dat oude nummers online beschikbaar stelde.

De opkomst van weblogs: 1999-2000

Het woord weblog werd in 1997 voor het eerst gebruikt. De Amerikaan John Barger noemde zijn site Robot Wisdom een ‘weblog’. Hij concludeerde namelijk dat hij zijn surfgedrag ‘logde’, zoals een schipper gebeurtenissen in een logboek optekent. Toch wordt John Barger niet als de eerste weblogger gezien; hij was alleen de eerste die het weblog zijn naam gaf. Instituut CERN, waar het wereldwijde web in 1991 werd uitgevonden, had bijvoorbeeld al in 1992 iets wat je een weblog zou kunnen noemen: de site What’s new?, waar elk laatste nieuwtje bovenaan geplaatst werd.

Het eerste Nederlandse weblog, Sikkema.net, dateert uit 1999. Toen was er nog maar een kleine groep gebruikers die met dit fenomeen experimenteerde; het werd in die tijd nog gezien als een website waarop het laatst geplaatste bericht bovenaan stond. Je kon er linken naar plekken die je interessant vond, waardoor je een soort gids werd naar de rest van internet. Door de omgekeerd chronologische volgorde (laatste berichten eerst) konden lezers snel zien of er al iets nieuws was geplaatst.

De eerste webloggers vormden een hechte gemeenschap. Ze linkten naar elkaar en schreven over elkaar. De populairste webloggers schreven enkele malen per dag iets nieuws. Omdat bijna niemand nog een snelle verbinding had, bestonden de eer-

Wat is een weblog?

Volgens Wikipedia is ‘een weblog, ook wel blog genoemd, een website waarop regelmatig – soms meerdere keren per dag – nieuwe bijdragen verschijnen en waarop de geboden informatie in omgekeerd chronologische volgorde (het nieuwste bericht verschijnt als eerst) wordt weergegeven’. Frequentie en plaatsingsvolgorde zijn dus belangrijke kenmerken. Een bezoeker ziet door de plaatsingsvolgorde meteen of er iets nieuws is geschreven sinds de laatste keer dat hij de site bezocht. Vaak biedt een weblog lezers de mogelijkheid om op de artikelen te reageren.

ste weblogs voornamelijk uit tekst en hyperlinks. Webloggen was een hobby en ontstond uit liefde voor het medium; niemand kreeg ervoor betaald.

In het begin van de weblogperiode (van 1999 tot begin 2001) bestond de groep in Nederland uit, ruw geschat, zo'n honderd mensen. Zij waren de voorhoede voor de honderdduizenden die zouden volgen.

Nederlandse oerbloggers

Sikkema.net (1999-2004)

Hoewel er discussie over mogelijk is, was volgens de meesten Remco Sikkema de eerste weblogger. Hij plaatste een paar keer per dag een link naar een voor hem interessante site, met een kort stukje tekst erbij. Al snel volgden er meer weblogs, die naar Sikkema linkten en die door Sikkema gelinkt werden. Zo ontstond een 'community'. Sikkema stond ook aan de wieg van About:blank, een e-zine met een redactie vol vrijwilligers, met nieuws 'van en voor bloggers'.

Alto169.com (1999-2001)

Het eerste werkelijk populaire weblog was Alto169. De naam mag dan verdwenen zijn in het collectieve geheugen, toch is de site van groot belang geweest voor het schrijven op internet. (De naam is een fijnzinnig grapje: hou de Alt-toets op je toetsenbord ingedrukt, typ o169 en je krijgt het copyrightteken.) Aan het hoofd van Alto169 stond kunstenaar Jeroen Bosch, door lezers ook wel 'de Kolonel' genoemd.

Alto169 werd destijds om verschillende redenen verreweg de populairste blog van Nederland. Ten eerste lag de updatefrequentie zeer hoog. Ten tweede was er voor elk wat wils: hoewel de doelgroep toch voornamelijk uit mannen bestond, vonden ook vrouwen er iets van hun gading. Ten derde waren ze een autoriteit: je kreeg het idee dat ze voor jou uit dat grote, ondoordring-

bare web de werkelijke krenten uit de pap haalden. Je hoefde zelf niet op zoek te gaan – Alto169 bracht je wat de moeite waard was om te lezen. Misschien wel de belangrijkste reden dat de site zo populair werd, was dat Alto169 scherp en inhoudelijk sterk was. Die blog vormde de online elite. Daar werd bepaald wat hot was en wat not. Elke weblogger wilde in hun linklijstje staan.

Bijna alle weblogs die in die tijd ontstonden, probeerden Alto169 na te bootsen. Andere weblogs hadden echter bijna nooit de deskundigheid, de gevatheid of de capaciteit om net zoveel bezoekers te trekken en vast te houden. Het geheim van Alto169 was dat zij hun links voorzagen van scherp en meestal satirisch commentaar. De makers hadden taalgevoel. Ze ontwikkelden al snel een eigen jargon, waarin nieuwe Engelse woorden letterlijk in het Nederlands vertaald werden en enigszins archaische woorden boven kwamen drijven. In de weblogwereld werden het bekende termen: ‘hulde’, ‘waarvan akte’, ‘kek’, ‘wat ik je brom’, ‘zouteloos’, ‘blaartrekkend’ en ‘stromende media’. De lezer werd steevast aangesproken met ‘u’.

Op 2 augustus 2001 stopte Alto169. Jeroen Bosch en de zijnen waren uitgekeken op internet: ‘Het *The Bold & Beautiful*-effect begon op te treden. Internet oogt elke dag anders, maar is elke dag hetzelfde.’

Prolific.org (1999-)

Caroline van Oosten de Boer begon eind vorig millennium met verschillende sites, waaronder het weblog prolific.org (met gebruik van weblogservice Blogger) in 1999. Ze raakte geïnspireerd door weblogs uit Engeland en de vs en creëerde een persoonlijk weblog waarbij ze het liefst alle mogelijkheden van het zich snel ontwikkelende medium gebruikte, zoals een wishlist van amazon.com, een playlist met haar favoriete muziek, een tekstkolom voor stukjes, een plek voor foto’s en een originele linklijst.

Van Oosten de Boer blogt over boeken, televisieseries, muziek, techniek en haar bezigheden. Door deze combinaties heeft haar

weblog een zeer duidelijk persoonlijk karakter, gebaseerd op haar smaak. Door haar technische kennis en wijde blik over de grens is ze vaak snel in het oppakken en uitproberen van nieuwe programma's en sites. Zo was ze de eerste Nederlandse twitteraar.

Retecool.com (2000-)

Een andere grote speler uit de begintijd was Retecool.com. Het weblog onder leiding van Hubert Roth (die zichzelf Reet noemt) bestaat nog steeds en trekt naar eigen zeggen nog steeds tienduizenden bezoekers per dag. Terugkerend item op Retecool was de 'Foto Fuck Vrijdag', waar door bezoekers bewerkte foto's geplaatst konden worden met een thema. Meestal waren de inzendingen grof en waren bekende Nederlanders de slachtoffers. Retecool riep door de onderwerpkeuze (seks, politiek, pesten) nogal eens weerstand op. Retecool wordt wel als voorloper van Geen Stijl gezien.

Tonie.net (1999-2002)

Terwijl Alto16g zich nog vooral richtte op stukken over internet en techniek, was toen-nog-student-journalistiek Tonie van Ringelestijn een van de eersten die over het nieuws en politiek schreven. Hij begon in 1999 met zijn weblog. Via zijn werk voor Planet Internet had hij ook thuis directe toegang tot het ANP. Hij kon de nieuwsberichten van het persbureau dus zowel thuis als op het werk lezen. Daardoor kon hij de lezers van zijn site heel snel van nieuws voorzien. Omdat hij zijn weblog onder persoonlijke titel bijhield, hoefde hij niet eerst de feiten te checken of van het ANP-bericht een uitgebreid artikel te maken. Vaak was hij daardoor eerder met nieuws dan de grote kranten.

Omdat Tonie nauwelijks sliep (op zijn site hield hij een Slaap-o-Meter bij, waarop te zien was hoe lang hij had geslapen — vaak niet meer dan vijf uur per nacht) en in al zijn wakkere uren achter de computer leek te zitten, was er altijd nieuws te vinden op Tonie.net.

In deze tijd hadden de kranten wel websites, maar ze zetten meestal slechts één keer per dag een aantal artikelen uit de papieren krant online. Ook de meeste omroepen waren nog nauwelijks bezig met online profilering. Nu.nl werd wel opgericht in 1999, maar was nog lang niet zo populair als tegenwoordig. Als je in die tijd al veel online was, ging je voor nieuws waarschijnlijk eerder naar Tonie.net dan naar een andere website.

Bovendien: als er iets werkelijk heftigs gebeurde in de wereld, bleken de websites van de grote instellingen zoals de NOS niet bestand tegen het aantal bezoekers. Zo kon het gebeuren dat toen de twee gekaapte vliegtuigen in 2001 zich in de twee torens in New York boorden, Tonie.net in Nederland ongeveer de enige site was (samen met Retecool) die het webpubliek permanent en met ongekende inzet van nieuws voorzag.

2525 (2004-)

Francisco van Jole is bekend als journalist, internetexpert, de schrijver van *Blink*, een roman over internetjongens in een internettijd, en als de boksbal van Geen Stijl. Na een stormachtige carrière in de internetwereld neemt Van Jole sinds het begin van deze eeuw de ontwikkelingen in de digitale wereld kritisch op de korrel. Vandaar ook dat hij de boksbal is van Geen Stijl-redacteuren en -bezoekers, die zijn 'linkse', moraliserende, soms wat kort-door-de-bocht vliegende stijl niet kunnen waarderen.

Van Joles weblog 2525.com is een verzamelplek voor weblinks en -nieuws, en het forum waar Van Jole al zijn activiteiten – columns, tv-optredens, boeken en artikelen – samenbrengt. Sinds enige tijd is hij actief op Twitter, waardoor de frequentie waarop hij zijn blog bijhoudt enigszins afneemt. Ook hier volgt Van Jole een trend: dat socialenewebsites de bom zijn, en blogs een beetje in het verdomhoekje zitten.